

УДК 341.1/373
DOI: 10.31733/15-03-2024/1/294-397

Світлана НІКОЛАЙЧУК
доцент кафедри
загальноправових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

РОЛЬ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ТА МІЖНАРОДНИХ ОБ'ЄДНАНЬ У РОЗБУДОВІ МИРУ І МИРНОМУ ВРЕГУЛЮВАННІ ВІЙСЬКОВИХ КОНФЛІКТІВ

Понад два роки повномасштабної війни в Україні забрали тисячі життів, спричинили незліченні руйнування, змусили мільйони людей покинути свої домівки, травмували ціле покоління, розділили сім'ї та громади, вкрали дитинство, спустошили економіку, завдали непоправної шкоди навколишньому середовищу.

За підрахунками, наведеними на сайті ООН, Україна протягом наступного десятиліття потребуватиме 486 мільярдів доларів США на відбудову та відновлення.

В таких ситуаціях міжнародні організації відіграють величезну роль у наданні гуманітарної допомоги, підтримці громадян та економіки. Значну частину їхньої діяльності займає запобігання виникненню та вирішення конфліктних ситуацій.

Механізм вирішення конфліктів міжнародними організаціями має переважно політичний характер і спирається на міжнародне право. В разі існування відкритого військового протистояння на територіях держав (як приклад, конфлікти в Грузії, Нагірному Карабаху, Абхазії) за втручання міжнародних організацій хоч і не вдавалось повністю вирішити конфлікт, однак збройні сутички вдалося припинити і перевести їх у стадію заморожених конфліктів, що в подальшому відкривало шлях для дипломатичного вирішення ситуації.

Ключовими міжнародними організаціями та об'єднаннями, які впливають на світову арену у політичному, економічному, соціальному та гуманітарному вимірах, є:

1. Організація Об'єднаних Націй (ООН) – найбільш впливова міжнародна організація, створена для забезпечення міжнародного миру і безпеки, розвитку, прав людини та гуманітарної допомоги;

2. Міжнародний Валютний Фонд (МВФ) – організація, що надає фінансову допомогу країнам у скрутних економічних ситуаціях та сприяє стабільності світової фінансової системи;

3. Світовий Банк – інститут, що надає фінансову і технічну допомогу країнам у розвитку для зменшення бідності та підвищення життєвого рівня;

4. Європейський Союз (ЄС) – політико-економічний союз, який об'єднує країни Європи для спільного розвитку, торгівлі та співробітництва;

5. НАТО – військовий альянс, створений для колективної оборони та безпеки своїх членів;

6. Міжнародний Червоний Хрест і Червоний Півмісяць – гуманітарні організації, які надають допомогу в разі природних катастроф, війн та конфліктів;

7. Міжнародний комітет Червоного Хреста (МКЧХ) – гуманітарна організація, що надає допомогу в разі війн, конфліктів та катастроф; займається захистом жертв війни, пошуком зниклих осіб та наданням гуманітарної допомоги;

8. Організація з безпеки та співробітництва в Європі (ОБСЄ) – організація, яка працює у сфері забезпечення безпеки, демократії та прав людини в Європі, Центральній Азії та Північній Америці;

9. Міжнародний Комітет з Рятування Дітей (МКРД) – організація, що працює у сфері захисту прав дітей, гуманітарної допомоги та розвитку; надає допомогу дітям у кризових ситуаціях та забезпечує їхню освіту та захист.

Це не виключний перелік прикладів міжнародних організацій, які відіграють важливу роль у різних сферах міжнародного співробітництва та розбудові миру.

Для дослідження ролі міжнародних організацій і об'єднань у мирному врегулюванні

військових конфліктів, в тому числі і в Україні, зупинимося на трьох основних організаціях – ООН, ОБСЄ, МКЧХ, які мають позитивний досвід з мирного врегулювання військових конфліктів у нашому регіоні:

– Організація Об'єднаних Націй (ООН). Статус: ООН є міжнародною міжурядовою організацією, що об'єднує 193 держави-члени, які прийняли Устав ООН і отримали міжнародне визнання, з метою спільної роботи над проблемами миру та безпеки, розвитку, прав людини та гуманітарної допомоги. Мета: забезпечення міжнародного миру та безпеки, розвитку ефективних відповідей на глобальні проблеми, захист прав людини та сприяння соціальному прогресу. Завдання: ООН займається вирішенням конфліктів, миротворчістю, гуманітарною допомогою, розвитком, збереженням навколишнього середовища, правами людини та боротьбою за світовими проблемами, такими як бідність, голод та захист клімату. Нормативна база: основою для діяльності ООН є Устав Організації об'єднаних націй, який був прийнятий 26.06.1945. ООН має свою головну штаб-квартиру в місті Нью-Йорк, США, та різноманітні установи, офіси та агентства у багатьох країнах світу. ООН фінансується за рахунок добровільних внесків держав-членів, а також за рахунок внесків з програм та фондів, які діють під егідою ООН. Держави-члени вносять фінансові внески в ООН згідно із спеціальною системою внесків, яка базується на їхньому економічному стані. Кожна держава-член має право на один голос у Генеральній Асамблеї ООН. Україні стала членом ООН 24.10.1945 і з тих пір бере активну участь у роботі різних органів та агентств ООН, співпрацюючи з іншими країнами у вирішенні глобальних проблем.

Проблема входження РФ до ООН виникла у зв'язку із складними політичними обставинами та геополітичними конфліктами. Офіційно Росія стала членом ООН 24.10.1945 як одна із засновниць після підписання Статуту ООН. Проте після подій, які відбулись в Криму та на Сході України в 2014 р., були запроваджені міжнародні санкції проти Росії, а також висунуті обвинувачення в порушенні міжнародного права. Це призвело до загострення відносин між Росією та іншими державами-членами ООН, а також до обмеження деяких прав Росії в міжнародних організаціях. Наприклад, Росія в 2014 р. була виключена зі складу Парламентської Асамблеї Ради Європи (ПАРЄ) через ситуацію в Україні. Проблема членства Росії в ООН залишається актуальною, і її вирішення залежить від політичної волі та дипломатичних переговорів між Росією та іншими державами-членами ООН;

– Організація з безпеки та співробітництва в Європі (ОБСЄ). Статус: ОБСЄ є регіональною міжурядовою організацією, що об'єднує 57 учасниць з Європи, Центральної Азії та Північної Америки. Ці країни мають статус держав-учасниць ОБСЄ та беруть участь у прийнятті рішень та впливі на діяльність організації. Мета: сприяння розвитку демократії, прав людини, економічному розвитку та безпеки в Європі. Завдання: ОБСЄ займається моніторингом виборів, допомогою у розв'язанні конфліктів, сприянням гуманітарним діям, захистом прав людини та підтримкою економічного розвитку. Нормативна база: ОБСЄ складається з різноманітних документів, включаючи Гельсінкський фінальний акт 1975 р. та Паризький хартійний акт 1990 р. Головний офіс ОБСЄ знаходиться у Відні, Австрія. Окрім того, ОБСЄ має спеціальні місії та представництва у різних країнах-учасницях, де вони здійснюють свою діяльність.

ОБСЄ фінансується за рахунок внесків своїх держав-учасниць. Ці внески базуються на принципі «членських внесків», де кожна держава-учасниця сплачує певну суму залежно від свого економічного потенціалу. ОБСЄ також може отримувати фінансову підтримку від міжнародних організацій та інших донорів для конкретних проєктів.

Україна також є членом ОБСЄ з моменту її приєднання у 1992 р. У рамках ОБСЄ Україна співпрацює з іншими державами-учасницями у питаннях безпеки, демократії, прав людини та економічного розвитку в регіоні;

– Міжнародний комітет Червоного Хреста (МКЧХ). Статус: МКЧХ є міжнародною гуманітарною організацією, яка діє відповідно до міжнародного гуманітарного права та статутів Червоного Хреста на принципах нейтралітету та незалежності. Мета: забезпечення захисту та допомоги жертвам війни та відсіч будь-яких форм страждань та загроз життю та здоров'ю населення. Завдання: МКЧХ займається медичною допомогою, пошуком зниклих осіб, допомогою військовополоненим, захистом мирного населення, пропагандою міжнародного гуманітарного права та наданням гуманітарної допомоги. Нормативна база: міжнародне гуманітарне право, зокрема Женевські конвенції та додаткові протоколи до них. Головний офіс МКЧХ розташований у Женеві, Швейцарія – це місце, де приймаються стратегічні рішення та здійснюється координація діяльності організації. МКЧХ фінансується переважно за рахунок добровільних внесків держав-членів, міжнародних організацій,

приватних осіб та інших джерел. Ці кошти використовуються для надання гуманітарної допомоги та реалізації проектів в різних країнах світу.

МКЧХ є міжнародною організацією, що об'єднує робочий персонал з різних країн світу. У складі МКЧХ діє велика кількість добровольців, які надають свою допомогу під час гуманітарних криз та екстремальних ситуацій. МКЧХ складається з національних товариств Червоного Хреста та Червоного півмісяця у багатьох країнах світу. Ці національні товариства є автономними і готові надавати допомогу відповідно до принципів та стандартів МКЧХ. Кожна країна має своє національне товариство Червоного хреста або Червоного півмісяця, яке реалізує місцеві та національні гуманітарні проекти та допомагає в разі надзвичайних ситуацій, які є частиною глобальної мережі МКЧХ.

В Україні існує національне відділення Міжнародного Комітету Червоного Хреста, відоме як Українське товариство Червоного Хреста (УТЧХ). Воно було засноване у 1918 р. та входить до складу глобальної мережі МКЧХ.

Найкраще про ефективність роботи та досягнення міжнародних організацій у врегулюванні конфліктів можуть говорити факти та приклади.

Так, ООН та Європейська Служба Зовнішньої Дії відіграли ключову роль у сприянні мирному врегулюванню конфлікту та Сході України шляхом спільного ведення міжнародних переговорів та моніторингу ситуації на місцях. ООН виступала як посередник у дипломатичних переговорах між урядом України та представниками так званих «ДНР» та «ЛНР» з метою досягнення мирного врегулювання конфлікту. ООН сприяє наданню гуманітарної допомоги для цивільного населення на окупованих територіях, зокрема щодо забезпечення медичним обладнанням, харчуванням, та житлової допомоги. Політична підтримка: ООН публічно висловлює свою підтримку територіальній цілісності та суверенітету України та закликає всі сторони до поваги міжнародного права та припинення ворожнечі.

У 2022–2024 роках ОБСЄ продовжувала активно працювати в Україні, зосереджуючись на таких напрямках. Моніторинг та спостереження: здійснення моніторингу ситуації на місцях конфлікту, зокрема на лінії зіткнення, для виявлення порушень режиму припинення вогню та інших аспектів безпеки. Фіксувалися випадки порушень прав людини та міжнародного гуманітарного права. Сприяння політичному діалогу: сприяння проведенню політичних переговорів та діалогу між сторонами конфлікту з метою знаходження мирного врегулювання. Організовувалися зустрічі, медіація та фасилітація для сприяння мирному врегулюванню ситуації. Гуманітарні програми: координація гуманітарних програм та доставка допомоги (продовольства, медичних засобів, матеріальної допомоги тощо) для населення, яке постраждало від конфлікту. Освіта та консультації: проведення освітніх та консультаційних заходів для місцевого населення щодо прав людини, безпеки та розуміння мирного врегулювання конфлікту; сприяння розвитку місцевих механізмів мирного врегулювання та демократичного управління. Повернення викрадених дітей: ОБСЄ відіграла важливу роль у сприянні пошуку та поверненні дітей, які були викрадені або залишилися без догляду внаслідок конфлікту. Співпрацювала з владними органами, міжнародними партнерами та громадськими організаціями для локації дітей та організації їхнього повернення до сімейного середовища. Обмін полоненими: участь у веденні переговорів та посередництві між конфліктуючими сторонами для обміну полоненими; допомагала в організації обміну, визначенні умов та гарантій безпеки для усіх сторін. Підтримка сімей: підтримка сімей викрадених дітей та полонених, надання їм інформації, консультацій та психологічної підтримки під час процесу повернення та обміну.

Протягом цих двох років МКЧХ продовжував свою активну діяльність в Україні, зосереджуючи зусилля на наданні гуманітарної допомоги населенню, що постраждало внаслідок конфлікту на Сході країни. Надавав підтримку медичним установам на постраждалих територіях, забезпечуючи їхні потреби у медикаментах, медичному обладнанні та кваліфікованому персоналі. Крім того, забезпечував доступ до медичних послуг для цивільного населення, яке потерпіло від наслідків конфлікту. МКЧХ забезпечував доставку гуманітарної допомоги, включаючи продовольство, воду, гігієнічні засоби та інші необхідні речі, на постраждалі території. Він також координував розподіл допомоги та відновлювальні програми для забезпечення життєвих потреб людей, які втратили свої домівки через конфлікт.

МКЧХ активно працював з урядовими та некерованими організаціями, щоб забезпечити дотримання міжнародних норм та стандартів у сфері гуманітарної діяльності під час конфлікту. Надавав психологічну та соціальну підтримку для постраждалих людей,

включаючи ветеранів, поранених осіб, осіб, що втратили своїх близьких, та тимчасово переміщених осіб; здійснював програми підтримки, консультування та реабілітації для полегшення психологічного та емоційного стану постраждалих.

Ці заходи демонструють важливу роль міжнародних організацій в наданні допомоги та захисту прав людини в умовах війни в Україні, мирному вирішенні конфлікту та підтримці гуманітарних потреб населення, постраждалого від військових дій.

Значний вплив на розбудову миру та регулювання військових конфліктів мають міжнародні норми права та інноваційні підходи до врегулювання військових конфліктів, які застосовуються міжнародними організаціями у контексті таких конфліктів. Так, ратифікація Україною Женевських конвенцій 1949 р. дозволяє їй врегульовувати правовідносини, які склались під час такого військового конфлікту, в правовому полі та користуватись усім спектром прав, закріплених у конвенціях; здійснюється судове переслідування осіб, які порушили міжнародне право, у тому числі вчинили воєнні злочини, згідно із статутом Міжнародного кримінального суду.

Використання міжнародними організаціями таких ініціатив та програм, як сучасні технології (дрони та супутникове спостереження), забезпечує моніторинг переміщень військ та об'єктів інфраструктури на окупованих територіях; використання платформ штучного інтелекту дозволяє здійснити аналіз великих обсягів даних і прогнозування ризиків для місцевого населення в умовах військових конфліктів.

Звичайно, кожна держава і самостійно вживає усі вищеперелічені заходи для вирішення військових конфліктів на її території, однак фінансові та людські ресурси далеко не всіх держав можуть самостійно впоратися з такими викликами.

Міжнародні організації та об'єднання, об'єднуючи країни, які є їхніми членами, акумулюють у собі надзвичайно великий фінансовий, виробничий, науковий та іншого роду потенціал і в процесі своєї еволюції стали глобальним явищем, яке може суттєво впливати на світову політику та економіку.

Існування міжнародних організацій має велике значення для кожної держави окремо та усього світу загалом.

1. Nations Unies. URL : <https://www.un.org/>.
2. OSCE. URL : <https://www.osce.org/>.
3. ICRC. URL : <https://www.icrc.org/>.
4. Женевська конвенція про захист цивільного населення під час війни від 12 серпня 1949 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154#Text.
5. Статут Організації Об'єднаних Націй. URL : https://unic.un.org/aroundworld/unics/common/documents/publications/uncharter/UN%20Charter_Ukrainian.pdf.
6. Козак Ю. Г. Міжнародні організації : навч. посібник / за ред. Ю. Г. Козака, В. В. Ковалевського. Київ : ЦУЛ, 2003.

УДК 341.945

DOI: 10.31733/15-03-2024/1/297-299

Тетяна ОБІХОД

доцент кафедри права

Київського університету

ринкових відносин,

кандидат фізико-математичних наук

МІЖНАРОДНЕ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ В ПЕРІОД ВІЙСЬКОВИХ ДІЙ

Адміністративне право України відіграє важливу роль у період військових дій, оскільки воно визначає порядок дій владних органів у таких умовах, забезпечує права і свободи громадян, а також встановлює відповідальність за порушення законодавства. У разі введення воєнного стану чи надзвичайного стану адміністративне право регулює повноваження органів державної влади, вживає невідкладних заходів для забезпечення безпеки та правопорядку, контролює діяльність органів управління, здійснює контроль за додержанням законності. Крім того, адміністративне право регулює питання